

גבולות היחידה: שמות פרק ד' פסוקים י"ז-י"ז

נושא היחידה: טענותיו האחרונות של משה

מספר שיעורים על-פי המתווה: 1

כתבה: חיה לואיס

כללי:

יחידה זו עוסקת בטענותיו האחרונות של משה בנוגע לשליחות שהוטלה עליו במעמד הסנה. בתום לימוד שתי הטענות ותוכן, נערוך סיכום של מכלול הטענות שהוצגו בפרקים ג'-ד', ונתייחס גם למניעיהן האפשריים. מומלץ לקרוא את הפסוקים במהלך השיעור מתוך הנספח לפרקים ג'-ד'.

פתיחה:



בשיעורים הקודמים למדנו על השליחות שמטיל ה' על משה, ועל תגובתו של משה. התלמידים ישחזרו בקצרה את טענותיו הקודמות של משה (הוא אינו ראוי ללכת אל פרעה, מה לומר לעם לגבי זהות השולח, אולי לא יאמינו לו).

בשיעור הקרוב נלמד על שתי הטענות האחרונות שטוען משה בפני ה', לפני שהוא מקבל עליו את השליחות. התלמידים ישערו: מה יטען משה? אילו עוד לבטים עשויים להיות לו בנוגע לתפקיד? על מה עוד לא דיבר בטענותיו הקודמות?

עיון בפסוקים:



נקרא את פסוקים י"ז-י"ב (הטענה הרביעית), ונסביר:

השליחות אל משה ואל העם כרוכה בדיבור ובשכנוע, ומשה טוען שפעולה זו אינה מתאימה לו משתי סיבות: א. הוא אינו "איש דברים" – אינו בעל כישרון לשאת נאומים. ב. הוא "כבד פה וכבד לשון" – דיבורו אינו רהוט (מגמגם)¹.

על כך עונה לו ה': הרי אני זה שמחליט מי ידבר בצורה רהוטה, ומי יהיה בעל מום. ה' מוסיף ואומר שיהיה בעזרו וישים את הדברים בפיו - "וְאֵנִי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ, וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹר". על משה להאמין שה' – השולח – נוסך בשליח מכוחותיו-הוא. תשובה זו מזכירה בתוכנה את התשובה לטענה הראשונה – "כי אהיה עמך".

נקרא את פסוקים י"ג-י"ז (הטענה החמישית), ונסביר:

ניכר כי למרות כל ההסברים והשכנועים, משה נותר בעמדתו ומבקש: "שלח נא ביד תשלח". ישנם מפרשים המסבירים, כי הכוונה לאהרון הגדול ממנו, כלומר, משה אינו רוצה לעלות בגדולתו על אחיו, וישנם המסבירים כי משה התכוון לכל אדם, רק לא אליו - מה שמורה על צניעותו וענותנותו הרבות.

בתגובה לטענה זו, ה' כועס – "ויחר אף ה' במשה" (מה שמתאים יותר לפירוש השני – שלח ביד כל מי שתרצה, רק לא אותי), אך גם מציע פתרון – לצרף את אהרון לשליחות (מה שמתאים לפירוש הראשון – שלח ביד אהרון).

ננסה להבין: מדוע ה' כועס במענה על טענה זו, בעוד שביתר הטענות ניכרת סבלנותו במענה המפורט שהוא נתן למשה?

ייתכן שהתשובה טמונה בכך שהטענות הקודמות היו ספציפיות, ונועדו לענות על קושיות מסוימות בנוגע לתוכן השליחות ובנוגע לחסרונות מסוימים שמשה מצא בעצמו. לעומת זאת, הטענה הנוכחית אינה מנומקת. היא מהווה דחייה סתמית, המצביעה על כך שגם לאחר שנענו כל טענותיו של משה ונפתרו כל קושיותיו, הוא חוזר לנקודת ההתחלה – סירוב לקבל את השליחות².

כיצד יתייחס אהרון אל העובדה שאחיו הקטן ממנו מקבל תפקיד רם משלו?

ה' מרגיע את משה ואומר לו שאהרון ישמח עבורו על התפקיד הגדול שקיבל, ולא יקנא בו חלילה - "וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאֲתְךָ, וְרָאָךָ וְשִׂמַח בְּלִבּוֹ".

¹ הרשב"ם מסביר זאת אחרת: מקור הקושי בדיבור הוא בכך שמשה ברח ממצרים לפני שנים רבות, ולכן השפה המצרית אינה שגורה בפיו.

² לפי רש"י, יש בדבריו של משה בטענה זו גם נימה אישית – "ביד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד" – כלומר, משה אינו רוצה לבצע את התפקיד, מכיוון שהוא יודע שאין סופו לסיימו. לפי הסבר זה, ייתכן שחרון אפו של ה' הוא על ראיית עצמו ועל התעלמותו של משה מהצורך של בני ישראל.

מהו חלקו של אהרון בשליחות? "וְדַבֵּר הוּא לְךָ אֶל הָעָם; וְהָיָה הוּא יְהִי לְךָ לְפָהּ". בכך יש מענה גם לטענה הקודמת שטען משה – שכושר הדיבור שלו פגום. חלקו של משה: "וְאַתָּה תִּהְיֶה לוֹ לְאֱלֹהִים" - מורה הדרך, המוביל והמנהיג.

בתום הצגת הטענות וההתבוננות בהן, ננסה לברר את הסיבה לעקשנותו של משה ולטענותיו הרבות. התלמידים יביעו את דעתם. נתייחס לחששות אמתיים, לכובד הראש ולשקילת כל הגורמים הכרוכים בתפקיד, ועוד.

נביא את פירוש הרמב"ן (פרק ד', פסוק י"ג): "והסיבה למשה בכל הסרבנות הזאת: ענותו הגדולה מכל האדם אשר על פני האדמה, שלא היה מוצא את לבו להתגדל ולדבר אל המלך ושיתפאר לאמר ה' שלחני, ולא על ישראל להוציאם ממצרים ולהיות עליהם מלך".

הרמב"ן קובע שהסיבה העיקרית לעקשנותו של משה הנה ענותותו ואמונתו כי אין הוא ראוי לא לשליחות אל העם ולא לשליחות אל פרעה.

נשאל: באילו מטענותיו של משה משתקפת סיבה זו בגלוי? (הטענה הראשונה והחמישית)

הצעות להמחשה:



- א. נתמצת את הטענות השונות שהעלה משה בתוך דו-שיח כתוב (ראו נספח).
- ב. נסכם את המפגש המסתורי של משה בסנה ואת עיקרי הדברים בינו לבין ה', באמצעות כתבה עיתונאית.

מסרים והפנמה:



- א. ענותותו הגדולה של משה, שלא ראה עצמו ראוי לתפקיד.
- ב. יחסי אהבה ופרגון בין אחים (כמובן, אפשר להשליך זאת גם למעגלים חברתיים אחרים).

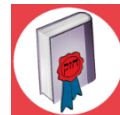
מבט שלם:



מעמד הסנה, שבו מקבל משה את התפקיד המכריע – להנהיג את בני ישראל ולהוציאם ממצרים - מגיע אל סיומו. בפרקים ג'-ד' למדנו על התגלותו של ה' אל משה במדבר, על התפקיד שהוא מועיד לו, ועל תגובותיו של משה. משה מעלה חמש טענות וקושיות, שבהן הוא מפרט את

חששותיו מפני התפקיד. ה' עונה לו בסבלנות רבה על כל קושיותיו, ומוכיח לו שהוא ראוי ומסוגל לבצע שליחות זו.

סיכום:



למדנו על שתי טענותיו האחרונות של משה.

נסכם את הטענה הרביעית: משה טוען שהשליחות, הכוללת בעיקר דיבור ושכנוע, אינה מתאימה, לו, שכן הוא כבד פה.

תשובת ה': אסייע לך ואורה לך כיצד לדבר.

נסכם את הטענה החמישית: משה מבקש שה' ישלח אדם אחר במקומו.

תשובת ה': ה' כועס, אך מצרף גם את אהרון לשליחות.